

ДЕЙВИД МОРЕЛ МАЙЪРС

Превод от английски: Иван Атанасов, 2001

chitanka.info

Гърлото ми се сви. Той никога повече не се върна. Видях го само два пъти след това. Веднъж в Ню Йорк и веднъж в...

Нека ви разкажа за Ню Йорк. Завърших дипломния си проект — серия от пейзажи, които прославяха високите до небето, тъмноземлисти, покрити с гори хълмове на Айова. Местен шеф плати петдесет долара за един от тях. Подарих три на университетската болница. Останалите са бог знае къде.

Случиха се твърде много неща.

Както сам бях пророкувал, светът не очакваше с трепет моите добри, но не велики творби. Станах това, което очаквах — художник към една рекламна агенция на Медисън Авеню. Моите бирени кутии са най-добрите в бизнеса.

Срещнах умна и привлекателна жена, която работеше в отдела по маркетинг на една козметична фирма — един от клиентите на моята агенция. Професионалните срещи доведоха до обяди от личен характер и интимни вечери, които продължаваха цяла нощ. Направих ѝ предложение. Тя прие.

— Ще живеем в Кънектикът — каза тя.

— Разбира се.

— Когато му дойде времето, ще имаме деца.

— Разбира се.

* * *

Майърс ми позвъни в офиса. Не знам как бе узнал къде работя. Спомням си задъхания му глас.

— Открих я — каза той.

— Майърс? — засмях се аз. — Наистина ли си ти? Как си? Къде...?

— Казвам ти. Открих я!

— Не знам какво си...

— Не си ли спомняш? Тайната на Ван Дорн!

Споменът внезапно ме връхлетя — вълнението, което Майърс можеше да предизвика, чудесните очаквани разговори от моята младост — дните и особено нощите, когато се раждаха идеи за бъдещето.

— Ван Дорн? Все още ли...?

— Да! Прав бях! Има тайна!

— Побъркано копеле, изобщо не ме интересува Ван Дорн. Но ти ме интересуваш. Защо... Никога няма да ти простя, задето изчезна така.

— Трябваше. Не можех да ти позволя да ме спреш. Не можех да те оставя да...

— Беше за твое добро.

— Така мислеше *ти*. Но аз бях прав!

— Къде *си*?

— В музея на изкуствата „Метрополитен“.

— Ще останеш ли там, Мийърс? Докато взема едно такси? Нямам търпение да те видя.

— Аз пък очаквам с нетърпение да видиш това, което виждам аз.

Отложих една спешна поръчка, отмених две срещи и казах на годеницата си, че няма да мога да вечерям с нея. В гласа ѝ прозвуча раздразнение. Но сега Майърс беше най-важният.

Той стоеше под колонадата пред входа. Лицето му бе изпито, но очите му блестяха като звезди. Притиснах го в прегръдките си.

— Майърс, толкова е хубаво, че...

— Искam да видиш нещо. Ела.

Той ме задърпа за палтото, карайки ме да побързам.

— Но къде беше?

— Ще ти кажа по-късно.

Влязохме в галерията на постимпресионистите. Объркан, аз последвах Майърс и го оставих да ме настани трескаво на една пейка пред картината на Ван Дорн „Ели на залез слънце“.

Никога не бях виждал оригинала. Репродукциите не можеха да се сравняват с него. След като цяла година бях рисувал рекламни материали за артикули за женската красота, се чувствах опустошен. Силата на Ван Дорн ме докара до...

Сълзи.

Заради липсата ми на въображение.

Заради младостта, която бях оставил зад гърба си преди година.

— Виж! — каза Майърс. Той вдигна ръка и посочи картината. Присвих очи.

Беше ми необходимо време — час, два — и убедителното въображение на Майърс. Концентрирах се. И тогава най-после видях.

Дълбокото ми възхищение премина в...

Сърцето ми ускори пулса си. Когато Майърс прокара за последен път ръка от единия до другия край на платното и пазачът, който ни бе наблюдавал с нарастващо безпокойство, се втурна да го спре да не пипне картината, ме обзе чувството, че някакъв облак се разпръсна, защото погледът ми изведнъж се фокусира.

— Боже мой! — възкликнах.

— Виждаш ли? Храстите, дърветата, клоните?

— Да! Господи, да! Защо не съм...

— ...го забелязал преди това? Защото не си личи на репродукциите — обясни Майърс. — Вижда се само на оригиналите. И въздействието е толкова дълбоко, че трябва да ги изучаваш...

— До края на живота си.

— Изглежда доста дълго. Обаче аз си знаех. Прав бях.

— Тайна.

Когато бях малко момче, баща ми — о, колко го обичах! — ме заведе да берем гъби. Излязохме с колата от града, прехвърлихме се през една телена ограда, минахме през една гора и стигнахме до един склон с изсъхнали брястове. Татко ми каза да претърся горния край на склона, докато той търси в подножието му.

След час се върна с две големи книжни торби, пълни с гъби. А аз не бях открил нито една.

— Предполагам, че за разлика от мен си уцелил място с много гъби — казах аз.

— Но те са навсякъде около теб — отвърна баща ми.

— Навсякъде около мен? Къде?

— Не си търсил достатъчно усърдно.

— Претърсих пет пъти този склон.

— Търсил си, но не си гледал истински — каза татко. После взе една дълга пръчка и посочи с нея към земята.

— Гледай внимателно върха на пръчката.

Направих го.

И никога не забравих горещата вълна, която избухна в стомаха ми. Гъбите се появиха като по магия. Разбира се, те са били там през цялото време, толкова добре прикрити сред околната среда, цветът им

така се сливаше с този на изсъхналите листа, формата им така приличаше на парченца дървесна кора и скални късчета, че бяха невидими за неопитното око. Но щом погледът ми се концентрира, щом мозъкът ми преоцени визуалните ми възприятия, видях гъби навсякъде и те ми се сториха хиляди. Бях стоял върху тях, бях ходил по тях, бях ги гледал, но без да го осъзнавам.

Сега изпитах далеч по-голям шок, като видях мъничките личица, които с помощта на Майърс успях да различа в картината на Ван Дорн „Ели на залез слънце“. Повечето нямаха и половин сантиметър, по-скоро загатнати чрез точки и чертички, сливащи се напълно с околния пейзаж. Те не бяха точно човешки, макар че имаха усти, носове и очи. Устите приличаха на черни зейнали бездни, носовете — на дълбоки пукнатини с неравни ръбове, очите бяха като шахти, пълни с отчаяние. Сгърчените лица сякаш крещяха в агония. Можех почти да доловя страдалческите им писъци и мъчителни стенания. Те ми навяха мисли за проклетие. За ада.

Щом веднъж забелязах лицата, те сякаш изплуваха от вихъра на багрите в такова изобилие, че пейзажът се превърна в илюзия, а гротескните лица — в реалност. Елите заприличаха на противни гроздове от гърчещи се ръци е разкъсвани от болка тела.

Отстъпих шокиран миг преди пазачът да ме изблъска настрана.

— Не пипайте...! — извика той.

Майърс вече бе изтичал до друга картина на Ван Дорн — оригинала на „Кипариси в долината“. Последвах го и сега, когато очите ми знаеха какво да търсят, видях малките измъчени личица на всяко клонче, на всяка скала. Платното гъмжеше от тях.

— Господи!

— И тази!

Майърс забърза към „Слънчогледи по време на жътва“ и отново, сякаш през настроени на фокус лещи, не виждах цветята, а страдалческите личица и извитите крайници. Политнах назад, усетих пейката до краката си и се отпуснах на нея.

— Бил си прав — промълвих тихо.

Пазачът стоеше наблизко и ни гледаше навъсено.

— Ван Дорн е знаел някаква тайна — продължих и поклатих учудено глава.

— Нова обяснява всичко — заяви Майърс. — Тези агонизиращи лица придават дълбочина на творбите му. Те са скрити, но ние ги *усещаме*. Чувстваме страданието под красотата.

— Но защо му е...

— Не мисля, че е имал избор. Гениалността му го е довела до лудост. Предполагам, че той точно така е виждал света. Тези лица са демоните, с които се е борил. Те са гнил продукт на неговото безумие. И не са просто художествен трик. Само гений би могъл да ги нарисува, за да ги види цял свят, и все пак, така майсторски да ги вплете в пейзажа, че *никой* да не ги забележи. Защото ги е възприемал като някакъв ужасен дар.

— Никой ли? _Ти_ ги видя, Майърс.

Той се усмихна.

— Може би това означава, че съм луд.

— И аз така си мислех, приятелю — отвърнах му с усмивка. — Но сега знам, че не така. А това откритие ще вдигне репутацията ти.

— Но аз още не съм приключил — каза Майърс.

Погледнах го намръщено.

— Единственото, което съм открил, е зашеметяващата оптическа илюзия. Измъчените души, които се гърчат на заден план, и може би създават несравнимата красота. Наричам ги „второстепенни образи“. Предполагам, че в твоята сфера, рекламата, биха ги нарекли „подсъзнателни“. Но това не е търговска реклама. Това е гениален художник, който е имал блестящата идея да използва лудостта си като съставна част на своята визия. Трябва да го изследвам по-надълбоко.

— За какво говориш?

— Картините в тази галерия не осигуряват достатъчно примери. Гледах платната му в Париж, Рим, Цюрих и Лондон. Взех назаем от родителите си толкова голяма сума, колкото позволява съвестта ми и тяхното търпение. Обаче ги видях и вече знам какво трябва да направя. Изтерзаните лица са се появили през 1889, след като Ван Дорн напуснал унижен Париж. По-ранните му творби били отчайващи. Той се установил в Ла Верж, Южна Франция. Шест месеца по-късно геният му внезапно експлодирал. Започнал да рисува френетично. Върнал се в Париж. Показал картините си, но никой не ги оценил. Продължил да рисува, да излага творбите си. И пак не ги оценили. Завърнал се в Ла Верж, достигнал до върха на гения си и напълно

загубил разсъдъка си. Наложило се да го изпратят в дом за душевно болни, но преди това избол очите си. Ето я моята дисертация. Възнамерявам да проследя отделните етапи от живота му. Да сравня картините с биографията му, да покажа как броят на лицата се увеличава и те стават по-ужасяващи с влошаването на лудостта му. Искам да илюстрирам смута в душата му, когато е налагал изкривеното си възприятие върху всеки пейзаж.

За Майърс беше типично да действа невъздържано и да стига още по-далеч. Не ме разбирайте погрешно. Откритието му бе важно. Ала той не знаеше кога да спре. Аз не съм изкуствовед, но съм чел достатъчно, за да знам, че така наречената „психологическа критика“, опитът да се анализира голямото изкуство като проява на неврози, се счита за нещо необичайно. Ако Майърс дадеше на Стивъсън психологическа дисертация, надутото копеле щеше да получи удар.

Това беше едно от опасенията ми относно онова, което Майърс планираше да направи със своето откритие. Но друго ме притесняваше повече. *Възнамерявам да проследя отделните етапи от живота на Ван Дорн*, бе казал той. След като напуснахме музея и тръгнахме през Сентръл Парк, осъзнах колко буквални бяха намеренията на Майърс.

— Заминавам за Южна Франция.

Погледнах го изненадано.

— Имаш предвид...

— Ла Верж. Точно така. Искам да напиша там дисертацията си.

— Но...

— Кое друго място би било по-подходящо? Това е селото, където Ван Дорн е получил и изстрадал психологическия си срыв и евентуално е изгубил разсъдъка си. Ако е възможно, смятам да наема стаята, в която е живял.

— Майърс, това ми звучи прекалено дори и за теб.

— Но е съвсем разумно. Имам нужда да се вгълбя. Да се потопя в атмосферата, в историята. Така ще ми дойде вдъхновението да пиша.

— Последния път, когато се вгълби, натъпка стаята си с репродукции на Ван Дорн, не спеше, не се хранеше, не се къпеше. Надявам се...

— Признавам, че съм твърде увлечен. Но миналия път не знаех какво търся. Сега, когато го открих, съм в добра форма.

— Струваш ми се напрегнат като струна.
— Това е оптическа илюзия — засмя се Майърс.
— Хайде, ще те заведе да пийнем и да вечеряме.
— Съжалявам. Не мога. Трябва да хващам самолета.
— Заминаваш *тази вечер*? Но аз не съм те виждал от...
— Мажеш да ме почерпиш една вечеря, като свърша дисертацията си.

Никога не го направих. Видях го само още веднъж. Заради писмото, което ми изпрати два месеца по-късно. Или по-точно — бе помолил сестрата да ми го изпрати. Най-отдолу тя бе написала какво й е казал и добавяше своето обяснение. Беше се ослепил, разбира се.

Ти беше прав. Не трябваше да отивам. Но кога ли съм се вслушвал в съвети? Винаги съм знаел по-добре, нали? Сега е твърде късно. Това, което ти показах през онзи ден в Метрополитън — Боже, помогни ми! — е нищо в сравнение с останалото. Открих истината. Не мога да я понеса. Не допускай моята грешка. Моля те, никога не поглеждай отново картините на Ван Дорн. Не мога да издържам болката. Нуждая се от почивка. Ще си отида у дома. Не се притеснявай. Рисувай добре. Обичам те, братле. Завинаги твой приятел:

Майърс.

В своя послепис сестрата се извиняваше за английския си. Както пишеше, понякога се грижела за възрастни американци на Ривиерата и трябвало да научи езика им. Но по-добре разбирала, като й говорят, отколкото да говори и пише, и се надявала, че написаното от нея звучи смислено. Не беше така, но вината не беше нейна. По-нататък продължаваше: Майърс изпитвал силни болки, давали му морфин, не мислел ясно. Било истинско чудо, че въобще успявал да мисли.

Приятелят ви беше отседнал в нашия хотел. Управителят казва, че спял малко и се хранел още по-малко. Изследването му било маниакално. Натъпкал стаята си с репродукции на творбите на Ван Дорн. Опитвал се да повтаря дневния режим на художника. Поискал бои и платна, отказвал да се храни и не отговарял на почукванията на вратата. Преди три дни вик събудил управителя. Вратата била залостена. Наложило се трима мъже да я разбият. С острия край на четката си приятелят ви си бил избол очите. Тукашната клиника е

превъзходна. Физически вашият приятел ще се възстанови, но никога повече няма да може да вижда. Обаче се притеснявам за психиката му.

Майърс ми бе писал, че си отива вкъщи. Писмото бе пътувало цяла седмица. Предполагах, че родителите му са били информирани незабавно по телефона или с телеграма. Сега вероятно се беше върнал в Щатите. Знаех, че родителите му живеят в Денвър, но не знаех малките им имена и адреса, така че се свързах с „Телефонни справки“ и звънях подред на всички семейства Майърс в Денвър, докато осъществя връзка. Не с родителите му, а с едно приятелско семейство, което наглеждаше къщата им. Майърс не беше долетял в САЩ. Родителите му бяха отишли в Южна Франция. Хванах първия самолет за там. Не че има значение, но въпросния уикенд трябваше да се оженя.

Ла Верж се намираше на петдесет километра навътре в сушата от Ница. Наех кола с шофьор. Пътят се виеше между маслинени градини и обработваеми земи, пресичаше обрасли с кипариси хълмове, минаваше покрай стръмни урви. Докато пътувахме покрай една от градините, изпитах странното убеждение, че вече съм я виждал. Като влязохме в Ла Верж, чувството ми за „вече видяно“ се засили. Селцето бе като застинало в прегръдката на XIX век. Като изключим телеграфните стълбове и електрическите жици, то изглеждаше точно както го бе нарисувал Ван Дорн. Разпознах тесните калдъръмени улички и селски магазини, които той бе прославил. Попитах за посоката. Не беше трудно да открия Майърс и родителите му.

Последния път, когато видях приятеля си, собственикът на погребалното бюро слагаше капака на ковчега му. Трудно ми бе да се ориентирам в подробностите, но независимо от парещите сълзи постепенно започнах да разбирам, че местната клиника беше толкова добра, колкото ме бе уверила сестрата в писмото си. Ако нещата бяха само до лекарските грижи, той щеше да е жив.

Но уврежданията на мозъка му бяха съвсем друго нещо. Той се бе оплаквал от главоболие. Страданията му се увеличавали. Дори морфинът не помагал. Оставили го сам само за минутка, тъй като изглеждал заспал. В този кратък интервал успял да стане от леглото, да прекоси пипнешком стаята и да намери ножица. После изтръгнал

бинтовете, забил ножицата в празната очна кухня и се опитал да изчовърка мозъка си. Припаднал, преди да изпълни целта си, но нанесеното поражение било достатъчно. Агонията му траяла цели два дни.

Родителите му бяха бледи, онемели от шока. Успях някак да овладее собствения си потрес и се опитах да ги утеша. Независимо от мъглата, която забулва тези ужасни часове, спомням си, че забелязах някои неуместни подробности, което подсказва за опита на съзнанието ми да се върне към реалността. Бащата на Майърс носеше мокасини марка Гучи и златен часовник Ролекс. В университета приятелят ми бе живял с ограничени средства. Нямах идея, че произхожда от богато семейство.

Помогнах им да уредят подробностите по пренасянето на тялото със самолет до Щатите. Отидох с родителите му до Ница и останах до тях, докато те наблюдаваха как сандъкът с ковчега му бе натоварен в багажното отделение на самолета. Стиснах ръцете им и ги прегърнах. Изчаках, докато те, ридайки, се отправиха с тежки стъпки по тунела към самолета. След час бях обратно в Ла Верж.

Върнах се, защото обещах. Исках да облекча страданието на родителите му, както и моето собствено. Защото бях негов приятел.

— Вие трябва да се погрижите за толкова много неща — казах на родителите му. — Предстои ви дълго пътуване към къщи. Подготовка на погребението. — Гърлото ми се бе свило. — Нека да ви помогна. Аз ще оправя тук нещата, ще платя неплатените сметки, ще опаковам дрехите му и... — Поех дълбоко дъх. — ...книгите му и всичко друго, което е притежавал, и ще ви ги изпратя. Позволете ми да направя това. Ще го считам за благоволение от ваша страна. Моля ви. Нужно ми е да правя *нещо*.

Верен на своята амбиция, Майърс бе успял да наеме същата стая, в която бе живял Ван Дорн, в единствения хотел в селото. Не се изненадвайте, че е била свободна. Управата я използваше за реклама на хотела. Табелка съобщаваше историческата забележителност на стаята. Мебелировката беше в същия стил като по време на престоя на Ван Дорн. Туристите със сигурност плащаха, за да надникнат в нея и да вдъхнат от атмосферата на гения. Ала този сезон бе слаб, а Майърс имаше богати родители. Срещу щедра сума, подсилена от характерния

му ентусиазъм, той бе успял да убеди собственика на хотела да наеме стаята.

Аз наех друга стая — приличаща повече на килер — през две стаи от неговата и с още парещи от сълзите очи влязох в мухлясалото светилище на Ван Дорн, за да опаковам вещите на моя скъп приятел. Навсякъде имаше репродукции на картините на Ван Дорн, няколко от тях бяха изпръскани със засъхнала кръв. Угнетен ги събрах на купчина.

Точно тогава намерих дневника.

В университета бях посещавал курса по постимпресионизъм, на който обръщаха особено внимание на Ван Дорн, и бях чел факсимиле на дневника му. Издателят беше сканирал ръкописните страници и ги бе публикувал, добавяйки предговор, превод и бележки под линия. Изказът на Ван Дорн още в началото на дневника е бил загадъчен, но когато той започнал да работи все по-трескаво и психическото му състояние се влошило, се превърнал в истинска загатка. Почеркът му — нечетлив, дори когато художникът е бил здрав, — скоро излязъл извън контрол и накрая, докато бързал да запише безумните си мисли, се превърнал в почти неразгадаеми йероглифи.

Седнах на малкото дървено писалище и взех да прелиствам дневника, разпознавайки отделни фрази, които бях чел преди години. С всеки следващ пасаж в стомахта ми пропълзяваше студ, защото този дневник *не беше* издаденото факсимиле. Напротив, беше обикновена тетрадка и макар да ми се щеше да вярвам, че Майърс по някакъв невъзможен начин се бе сдобил с оригиналния дневник, знаех, че се самозалъгам.

Страниците в тази тетрадка не бяха пожълтели и изтънели от времето. Мастилото бе синьо, а не избледняло и с кафеникав оттенък. Тетрадката бе купена и изписана наскоро. Не беше дневникът на Ван Дорн. Този принадлежеше на Майърс. Ледът в стомахта ми се превърна в лава.

Внезапно вдигнах поглед от дневника и видях зад писалището една лавица, върху която имаше още тетрадки. Изпълнен с лошо предчувствие, аз ги грабнах и ги заразливтах трескаво. Стомахът ми се разбунтува, готов да изригне. Всички тетрадки бяха еднакви, написаното в тях бе напълно идентично.

Ръцете ми се разтрепераха, когато претърсих лавицата, намерих на нея факсимилето на оригинала и го сравних с тетрадките. От гърлото ми се изтръгна стон, като си представих Майърс на писалището, как с напрегнато и безумно изражение възпроизвежда дневника дума по дума, чертичка по чертичка, драскулка по драскулка. Осем пъти. Майърс наистина се бе увлякъл, мъчейки се да вкара собственото си мислене в изроденото съзнание на Ван Дорн. И накрая бе успял. Оръжието, което художникът използвал, за да избодне очите си, бил острият край на четка за рисуване. В психиатричната клиника той довършил начинанието си, забивайки в мозъка си ножица. Като Майърс. Или обратното. Когато Майърс е рухнал напълно, дали той и Ван Дорн не са били ужасяващо неразличими?

Притиснах ръце към лицето си. От свитото ми гърло се изтръгна скимтене. Имах чувството, че мина цяла вечност, докато спра да ридая. Съзнанието ми се напрягаше да надвие болката. („Оранжевото е за болката“ — бе казал Майърс.) Разумът се бореше да надвие скръбта. („Критиците, посветили живота си да изследват творчеството на Ван Дорн — бе казал също Майърс, — онези, чиято гениалност не била призната, както и тази на Ван Дорн, са страдали... И точно както Ван Дорн са си изболи очите.“) „Дали са го направили с четка за рисуване? — запитах се аз. — Точен ли е паралелът. И накрая и те ли са използвали ножици, за да прободат мозъците си?“

Изглеждах навъсено репродукциите, които бях събрал на купчинка. Имаше още много около мен — по стените, пода, леглото, прозорците, дори на тавана. Калейдоскоп от цветове. Една бляскава вихрушка.

Или поне преди ги бях мислил за бляскави. Но сега, въоръжен с прозрението, което ми бе дал Майърс, с проникновението, което бях придобил в музея „Метрополитен“, зад окъпаните в слънчева светлина кипариси и ливади, зад овощните градини и поляни, аз съзирах невидимата тъмнина, миниатюрните извити ръце и зейнали усти, черните петна на изпълнените със страдание очи, сините сгърчени телца. („Синьо за безумието“ — бе казал Майърс.)

Нужна бе единствено лека промяна на възприятието и там вече *нямаше* никакви градини и ливади, а само ужасяващо изображение на души, попаднали в ада. Ван Дорн наистина бе достигнал до нов етап на импресионизма. Беше внедрил сред великолепието на божиите

творения гъмжило от образи на собственото си отвращение. Неговите творби не ги прославяха. Те ги правеха ужасяващи. Навсякъде, където бе поглеждал, той бе виждал собствените си кошмари. Синьото наистина изобразяваше безумието и ако човек се съсредоточеше достатъчно дълго върху лудостта на Ван Дорн, той също полудяваше. („Моля те, никога не поглеждай отново картините на Ван Дорн“ — бе написал Майърс в писмото си.) В последния стадий на своето умопомрачение дали бе получил достатъчно просветление, за да се опита да ме предпази? („Не мога да издържам на болката. Нуждая се от почивка. Ще си отида у дома.“) Дълбоко в себе си обаче изобщо не бях допуснал, че той наистина се е върнал вкъщи.

Прониза ме друга тревожна мисъл. („Критиците, посветили живота си да изследват творчеството на Ван Дорн, са се опитвали да рисуват в неговия стил“ — бе казал Майърс преди година.) Сякаш привлечен от магнит, погледът ми се насочи към купищата репродукции и се спря на отсрещния ъгъл, където бяха подпрени две оригинални платна. Потръпнах, изправих се и приближих колебливо до тях.

Бяха рисувани от аматьор. Все пак Майърс бе изкуствовед. Боите бяха нанесени несръчно, особено мазките в оранжево и синьо. Кипарисите изглеждаха грубовати. В основата им скалите приличаха на карикатура. Небето се нуждаеше от плътност. Но аз знаех какво трябваше да представляват черните точки по него. Разбихах целта на малките сини цепнатини. Миниатюрните изтерзани личица и извити крайници бяха загатнати, макар и на Майърс да му бе липсвал талантът да ги нарисува. Той се бе заразил от лудостта на Ван Дорн. Останалото след него бе от последния стадий.

От устата ми се изтръгна стон, избликнал сякаш от дъното на душата ми. Като се разнесе звънът от камбаната на селската църква, се помолих приятелят ми да е намерил покой.

Беше тъмно, когато излязох от хотела. Имах нужда да повървя, да избягам от още по-дълбокия мрак в тази стая, да се почувствам свободен и да помисля. Но стъпките ми и моите търсения ме поведоха по тясна калдаръмена уличка към селската клиника, където Майърс бе довършил започнатото в стаята на Ван Дорн. Информирах се на

регистратурата и пет минути по-късно се представих на привлекателна тъмнокоса жена на около трийсет години.

Английският на медицинската сестра бе повече от задоволителен. Тя ми каза, че името ѝ е Кларис.

— Вие сте се грижили за приятеля ми — заявих аз. — Изпратихте ми писмото, което ви бе продиктувал, заедно с добавената от вас бележка.

Тя кимна утвърдително.

— Притеснявах се за него. Беше толкова изтерзан.

Флуоресцентните лампи в преддверието тихо бръмчаха. Седнахме на една пейка.

— Опитвам се да разбера защо се е самоубил — продължих аз. — Мисля, че знам, но бих искал да чуя вашето мнение.

Блестящите ѝ лешниковокафяви очи внезапно станаха предпазливи.

— Той прекарваше твърде много време в стаята си. Учеше много. — Тя поклати глава и се загледа в пода. — Съзнанието може да се превърне в капан. То може да бъде изтезание.

— Но той беше въодушевен, когато дойде тук, нали?

— Да.

— Независимо от своите изследвания се държеше така, сякаш е във ваканция?

— Да.

— Тогава кое го е променило? Признавам, че приятелят ми бе малко странен. Или както се вика, нервак. Но изследванията му доставяха удоволствие. Може да е изглеждал болен от многото работа, но когато учеше, направо разцъфтяваше. Тялото му бе нищо, но умът му бе блестящ. Кое е нарушило равновесието, Кларис?

— Да наруши...?

— Да го потисне, вместо да го стимулира. Какво е научил, което го е накарало да...

Тя се изправи и погледна часовника си.

— Моля да ме извините, но работното ми време изтече преди двайсет минути. Една приятелка ме чака.

— Разбира се. Няма да ви задържа — казах рязко.

Пред входа на клиниката, на светлината, идваща от преддверието, погледнах часовника си и с изненада открих, че беше станало почти единайсет и половина. Колената ме боляха от умората. От преживяната през деня травма бях загубил апетит, но знаех, че трябва да опитам да хапна нещо и като се върнах пеша в хотела, влязох в ресторанта и си поръчах сандвич с пилешко месо и чаша Шабли^[1]. Смятах да ям в стаята си, но не стигнах до там. Стаята и дневникът на Ван Дорн ме зовяха.

Сандвичът и виното останаха недокоснати. Седнах на писалището, заобиколен от вихъра на багрите и скритите ужасии в репродукциите на Ван Дорн, отворих тетрадката и се опитах да разбера.

Почукване на вратата ме накара да се обърна.

Отново погледнах часовника си и се изненадах, като открих, че часовете бяха изтекли като минути. Беше почти два сутринта.

Почукването — тихо, но настойчиво, — се повтори. Управителят?

— Влезете — казах на френски. — Вратата е отключена.

Кръглата дръжка се завъртя. Вратата се отвори.

Кларис прекрачи прага. Вместо сестринската униформа сега носеше гуменки, джинси и прилепнал жълт пуловер, който подчертаваше лешниковия цвят на очите ѝ.

— Искам да се извиня — каза тя на английски. — Сигурно съм ви се сторила груба в клиниката.

— Съвсем не. Вие имавте среща, а аз ви задържах.

Тя сви смутено рамене.

— Понякога напускам клиниката толкова късно, че не успявам да се видя с приятелката си.

— Разбирам ви отлично.

Кларис прокара ръка през дългата си буйна коса.

— Приятелката ми се почувства уморена. На път за вкъщи, като минавах край хотела, видях, че тук свети. Надявайки се, че сте вие...

Кимнах очаквателно.

Имах чувството, че тя бе избягвала тази стая, но сега се обърна към нея. Към онази част, където бях открил репродукциите със засъхнала кръв.

— Двамата с лекаря дойдохме по възможно най-бързия начин, когато управителят позвъни по телефона онзи следобед. — Кларис се загледа в репродукциите. — Как е възможно такава красота да причини толкова много болка?

— Красота? — погледнах към малките зейнали усти.

— Не трябва да стоите тук. Не повтаряйте грешката на приятеля ви.

— Грешката?

— Имали сте дълго пътуване. Преживяхте шок. Имате нужда от почивка. Ще се изтощите като вашия приятел.

— Просто разглеждах някои от нещата му. Ще ги опаковам и ще ги изпратя обратно в Америка.

— Направете го бързо. Не трябва да се самоизмъчвате, чудейки се какво се е случило тук. Не е хубаво да се заобикаляте с вещите, които разстроиха ума на приятеля ви. Не подсилвайте скръбта си.

— Да се заобикалям? Приятелят ми би казал „потапям“.

— Изглеждате изтощен. Елате! — Тя протегна ръка. — Ще ви заведа до стаята ви. Сънят ще уталожить мъката ви. Ако имате нужда от някакви хапчета...

— Благодаря. Не ми трябва успокоителни.

Кларис продължаваше да държи протегнатата ръката си. Хванах я и тръгнах към коридора.

За момент погледнах назад към репродукциите и ужаса, скрит в красотата им. Помолих се наум за душата на Майърс, загасих лампата и заключих вратата.

Тръгнахме надолу по коридора. В стаята ми седнах на леглото.

— Наспете се добре — каза Кларис.

— Надявам се.

— Много сте ми симпатичен. — Тя ме целуна по бузата.

Докоснах рамото ѝ. Устните ѝ се обърнаха към моите. Тя се облегна на мен.

Двамата се отпуснахме на леглото. Любихме се мълчаливо.

Сънят дойде като целувките ѝ, лек и гальовен.

Но в кошмарите ми имаше малки зейнали усти.

Слънчевата светлина струеше през прозореца. С премрежени от болка очи погледнах часовника си. Десет и половина. Сърцето ми се

сви.

Кларис беше оставила бележка на бюрото ми.

„Снощи беше от симпатия. За да споделя и намаля скръбта ви. Направете това, което възнамерявахте. Опаковайте вещите на приятеля ви. Изпратете ги в Америка. Заминете с тях. Не допускайте грешката на вашия приятел. Не се «потапяйте» както казахте, че се е изразявал той. Не позволявайте красотата да ви причини болка.“

Имах намерение да си тръгна. Наистина вярвах в това. Абадих се по телефона на рецепцията и помолих администраторката да изпрати горе няколко кашона. След като взех душ и се обръснах, отидох в стаята на Майърс, където събрах на куп и останалите репродукции. Направих още едно купче от книгите и второ — от дрехите. Опаковах всичко в кашоните и се огледах да проверя дали не съм забравил нещо.

Двете картини, които Майърс бе нарисувал, още стояха подпрени на стената в ъгъла. Реших да не ги вземам. Никой не искаше да си припомня за халюцинациите, които бяха завладели съзнанието му.

Оставаше ми само да запечанам кашоните, да напиша адреса и да ги изпратя по пощата. Но като затварях капака на единия, видях вътре тетрадките.

„Толкова много страдание — помислих си тъжно. — Толкова пропилены усилия.“

Още веднъж прелистих една от тетрадките. Различни пасажки привлякоха погледа ми. Обезсърчението на Ван Дорн от пропадналата му кариера. Причините, поради които бе напуснал Париж, за да дойде в Ла Верж — затворената, злословеща общност на художниците, снобите критици и тяхното презрително отношение към ранните му творби. *Трябва да се освободя от конвенциалното. Трябва да се избавя от естетическите концепции, да ги изхвърля от себе си. Да откроя онова, което никога не е било рисувано. Да чувствам, вместо да ми бъде казвано какво да чувствам. Да виждам, вместо да имитирам това, което са видели другите.*

Знаех от биографията му до каква бедност са го докарали неговите амбиции. В Париж той буквално бе ял отпадъци, изхвърлени зад ресторантите. Можал да си позволи отиването в Ла Верж само защото негов приятел — преуспяващ, но много посредствен (а сега осмиван) художник — му заел малко пари. Тъй като искал да запази дадената му сума, Ван Дорн извървял пеша целия път от Париж до Южна Франция.

Трябва да ви припомня, че в онези дни тази долина била изостанал край, осеян с хълмове, скали ферми и селца. При появата си в Ла Верж накуцващият Ван Дорн сигурно е бил патетична гледка. Той бил избрал това провинциално селище, защото било необикновено, защото предлагало земни гледки, толкова контрастни на парижките салони, че нито един друг художник не би се осмелил да ги написва.

Трябва да създам нещо, което никой досега не си е представял — беше написал Ван Дорн. И в продължение на шест отчайващи месеца опитвал и се провалил. Най-накрая загубил вяра в себе си, после внезапно си я възвърнал и за една година, белязана с невероятна и бляскава продуктивност, дал на света трийсет и осем шедевъра. По онова време, разбира се, Ван Дорн не можал да продаде нито едно платно, за да си купи дори храна. Ала сега светът не е толкова глупав.

Сигурно е рисувал с буен възторг. Внезапно обхваналата го енергия трябва да е била огромна. Според мен — бъдещ художник с добри технически умения, но с конвенционално мислене — той е извършил подвиг. Независимо от страданията му, аз му завидях. Като сравних моите сантиментални а ла Уайт^[2] пейзажи от Айова с новаторската гениалност на Ван Дорн, направо се отчаях. Работата, която ме очакваше у дома, в Щатите, се състоеше в рисуване на бирени кутии и флакони с дезодорант за рекламните списания.

Продължавах да прелиствам дневника, проследявайки нарастващото отчаяние на Ван Дорн и неговото внезапно прозрение. Победата му естествено си имаше цена. Загубата на разсъдъка. Самоослепяването. Самоубийството. Обаче неизбежно се запитах, ако случайно, докато е умирал, е бил избрал да промени живота си, дали е бил в състояние да го направи. Той със сигурност е знаел колко забележителни и наистина удивителни са станали творбите му.

А може би не е знаел. Последната картина, която е нарисувал, преди да си избоде очите, бе неговият автопортрет. Мрачен мъж със

слабо лице, къса, оредяла коса, хлътнали бузи, бледа кожа и проскубана брада. Известният портрет ми напомняше за представата, която имах, как е изглеждал Христос, преди да бъде разпнат. Липсваше единствено тръненият венец. Обаче Ван Дорн си имаше друг, съвсем различен венец. Не на главата му, а в него самия. Скрити в проскубаната му брада и хлътналите бузи, малките зейнали усти и сгърчени телца го издаваха. Внезапно придобитата проникателност го бе наранила твърде много.

Докато четях тетрадката, отново опечален от усилията на Майърс да възпроизведе точно агонизиращите слова и почерк на Ван Дорн, стигнах до онази част, в която Ван Дорн описваше своето прозрение.

Ла Верж! Разхождах се! Видях! Почувствах! Картина! Рисуване! Съзидание и проклетие!

След този загадъчен пасаж писанията в тетрадката — и дневника на Ван Дорн — ставаха вапълно несвързани. Освен за постоянно повтарящото се жестоко и нарастващо главоболие.

Чаках пред клиниката, когато Кларис пристигна за дежурството си в три следобяд. Грееше ярко слънце и лъчите му се отразяваха в очите ѝ. Тя беше облечена с пола в бургундско червено и тюркоазена блуза. Мислено почувствах памучната тъкан.

Когато ме видя, крачките ѝ станаха колебливи. С принудена усмивка тя приближи до мен.

— Дошли сте да се сбогувате? — попита с надежда.

— Не. Да ви задам някои въпроси.

Усмивката ѝ угасна.

— Не трябва да закъснявам за работа.

— Ще ви отнема само минута. Моят френски се нуждае от усъвършенстване. Не съм си донесъл речник. Името на селото. Ла Верж. Какво означава?

Тя сви рамене, сякаш искаше да каже, че въпросът ми е маловажен.

— Не е много колоритно. Буквалният му прувод е „тояга“.

— Това ли е всичко?

Кларис реагира веднага на смръщената ми физиономия:

— „Пръчка“. „Шибалка“. Върбова например, която бащите използват, за да наказват децата си. — Изглеждаше притеснена. — В жаргона се употребява в смисъл на пенис.

— И не означава нищо друго?

— Индиректно. Синонимите са твърде далеч от буквалния смисъл. Може да значи жезъл. Или прът. Също и разсоха^[3], с която хората казват, че могат да намерят вода, като я държат пред себе си, докато кръстосват полето. Тя би трябвало да се наклони, ако под почвата има вода.

— Ние я наричаме „лесковина“. Веднъж татко ми каза, че видял някакъв мъж, който наистина можал да намери вода. А аз винаги съм мислел, че човекът просто навежда пръчката с ръце. Смятате ли, че това село е получило името си, защото в миналото някой е открил тук вода с лесковина?

— Защо някой ще си прави този труд, след като в тези хълмове има толкова много извори и потоци? Защо се интересувате от името?

— Заради нещо, което прочетох в дневника на Ван Дорн. Името на селото го е развълнувало поради някаква причина.

— Ами то *всичко* може да го е вълнувало. Той е бил луд.

— Ексцентричен — да. Но не е бил луд преди този пасаж в дневника му.

— Искате да кажете, че *симптомите* са се появили след това? Вие не сте психиатър.

Трябваше да се съглася с нея.

— Ето, страхувам се, че пак ще изглеждам груба. Обаче аз наистина трябва да отивам на работа. — Кларис се поколеба. — Снощи...

— Беше точно това, което бяхте написали в бележката. Жест на симпатия. Опит да намалите скръбта ми. Не сте имали предвид това да бъде началото на нещо.

— Моля ви, направете както ви казах. Моля ви, вървете си. Не се погубвайте както другите.

— *Другите*?

— Като вашия приятел.

— Не, вие казахте „другите“ — натъртено повторих аз. — Кларис, кажете ми.

Тя вдигна очи и ме погледна накриво, сякаш бе притисната до стената.

— След като вашият приятел си избодете очите, чух разни приказки из селото. От старите хора. Може да е слух, преувеличен с годините.

— Какво казаха те?

Тя се намръщи още повече.

— Преди двайсет години тук дошъл някакъв мъж да проучва живота на Ван Дорн. Останал три месеца и си загубил разсъдъка.

— Избол ли си е очите?

— Говори се, че се е ослепил сам в една психиатрична клиника в Англия. Преди десет години дошъл друг мъж. Той забил ножица в едното си око чак до мозъка.

Гледах я втренчено, неспособен да потисна спазмите, които разтърсваха тялото ми.

— Какво става тук, по дяволите?

Тръгнах да разпитвам из селото. Никой не пожела да говори с мен. В хотела управителят ми каза, че е решил да не дава вече стаята на Ван Дорн под наем. Трябвало веднага да изнесе вещите на Майърс.

— А аз мога ли да остана в *моята* стая?

— Както желаете. Не ви го препоръчвам, но дори и Франция все още е демократична страна.

Платих сметката, качих се горе, преместих кашоните от стаята на Ван Дорн в *моята* и подскочих от изненада, когато телефонът иззвъня.

Беше годеницата ми.

Кога съм щял да се прибера у дома?

Не знаех.

Какво ще кажа за сватбата през този уикенд?

Сватбата трябваше да се отложи.

Седнах на леглото и не можах да потисна спомена за последния път, когато бях седял там заедно с Кларис, надвесена над мен, точно преди да се любим. Съсипвах живота, който се бях опитвал да изградя.

За момент бях готов да званна на годеницата си, но някакъв натрапчив импулс ме накара да погледна навъсено към кашоните, към дневника на Ван Дорн. В бележката, която бе сложила към писмото на Майърс, Кларис пишеше, че неговите изследвания са станали толкова

маниакални, че той се е опитал да спазва същия дневен режим като Ван Дорн. И пак ми дойде наум въпроса — накрая Майърс беше ли станал неразличим от Ван Дорн? Дали тайната за онова, което се бе случило с моя приятел, не бе скрита в дневника, точно както измъчените личица бяха скрити в картините на Ван Дорн? Грабнах една от тетрадките. Докато преглеждах страниците, търсех отпратки за дневния режим на Ван Дорн. И така се започна.

Бях казал, че като изключим телеграфните стълбове и електрическите жици, Ла Верж изглеждаше застинало в прегръдката на предишния век. Не само хотелът още съществуваше, запазени бяха и любимата кръчма на Ван Дорн, и хлебарницата, откъдето си бе купувал сутрешния кроасан. Ресторанчето, където бе предпочитал да ходи, продължаваше да работи. В края на селото малкият поток, край който бе сядал понякога да изпие следобедната си чаша вино, все така ромолеше, макар че замърсяването на водата отдавна бе убило пъстървата в него. Посетих всички тези места в същата последователност и по същото време, както Ван Дорн го бе описал в дневника си.

Закуска в осем, обяд в два, чаша вино край потока, разходка в околността, после обратно в стаята. След седмица знаех съдържанието на дневника толкова добре, че нямах нужда да правя справка в него. Сутрините са били времето за рисуване на Ван Дорн. „Тогавашветлината е най-добра“ — бе написал той. А вечерите са били за спомени и нахвърляне на скици.

Най-накрая ми хрумна, че няма да следвам точно дневния му режим, ако не рисувам и не скицирам, както бе правил Ван Дорн. Купих си скицник, платна, бои, палитра и всичко останало, от което се нуждаех, и за първи път, откакто бях напуснал университета, се опитах да *творя*. Рисувах любимите на Ван Дорн сцени от местния пейзаж и се получи това, което очаквах: бездушни варианти на картините му. В тях нямаше никакви открития, нито разбиране какво в крайна сметка бе разклатило здравия разсъдък на Майърс, а само еднообразие и скука. Парите ми бяха на привършване. Готвех се да се откажа.

Освен ако...

Изпитвах тревожното чувство, че съм пропуснал нещо. Част от ежедневието на Ван Дорн, което не бе описано подробно в дневника.

Или нещо за самата околност, което не бях забелязал, въпреки че я бях рисуval в духа на Ван Дорн, макар и не с неговия талант.

Кларис ме намери на брега на потока, в който отдавна нямаше пъстърва, където посрѣбвах виното си. Долових сянката ѝ и се обърнах към тъмния ѝ силует, контрастиращ на слънцето.

Не бях я виждал две седмици, от онзи неловък разговор пред клиниката. Макар и заслепен от слънчевите лъчи, забелязах, че тя изглеждаше по-красива, отколкото си я спомнях.

— Кога сте се преобличали за последен път? — попита Кларис.

Преди година бях попитал същото Майърс.

— Трябва да се избърснете. Пили сте твърде много. Изглеждате ужасно.

Отпих от виното си и свих рамене.

— Ами нали знаете какво казал пияницата за кръвясалите си очи. „Смятате, че изглеждат зле? О, трябва да ги видите от *моята* страна.“

— Е, поне още можете да се шегувате.

— Започвам да си мисля, че самият аз съм станал за посмешище.

— Вие определено не сте станали за посмешище. — Тя седна до мен. — Станали сте като вашия приятел. Защо не си тръгнете?

— Изкушен съм да го направя.

— Добре. — Тя докосна ръката ми.

— Кларис?

— Да?

— Ще ми отговорите ли пак на някои въпроси?

Тя ме погледна изпитателно.

— Защо?

— Защото ако получа правилните отговори, мога да замина.

Тя бавно кимна.

Като се върнахме в стаята ми, ѝ показах купчината с картини. Канех се да ѝ кажа за малките личица, скрити в тях, но мрачното ѝ изражение ме възпря. Тя и така ме смяташе за достатъчно побъркан.

— Докато се разхождах следобедите, ходих до местата, които Ван Дорн е избрал да рисува. — Извадих съответните репродукции от купчинката. — Тази овощна градина. Тази ферма. Това езерце. Тази канара. И така нататък.

— Да, разпознавам тези места. Всичките съм ги виждала.

— Надявах се, че като ги видя, може би ще разбера какво се е случило с моя приятел. Вие ми казахте, че той също е ходил там. Всяко от тях е в радиус от пет километра от селото. Някои се намират близо едно до друго. Не беше трудно да ги открия. Освен едно.

Кларис не попита кое. Вместо това напрегнато потърка ръката си над китката.

Когато бях прибирал кашоните от стаята на Ван Дорн, бях взел и двете картини, които Майърс се бе опитал да нарисува. Сега ги измъкнах изпод леглото, където ги бях наврял.

— Приятелят ми е нарисувал тези. Очевидно е, че той не беше художник. Но колкото и грубовати да са, можете да видите, че и двете изобразяват едно и също място.

Издърпах репродукцията на съответната картина на Ван Дорн, която бе най-отдолу в купчината.

— Това място — казах натъртено. — Кипарисова горичка в котловина, заобиколена от скали. Това е единственото място, което не успях да открия. Питах за него селяните. Те твърдят, че не знаят къде се намира. А *вие* знаете ли, Кларис? Можете ли да ми кажете? Трябва да има някакво значение, щом приятелят ми е спрял вниманието си на него и се е опитал да го нарисува *два пъти*.

Кларис заби нокти в китката си.

— Съжалявам.

— Какво?

— Не мога да ви помогна.

— Не можете или не искате? Имате предвид, че не знаете къде е, или знаете, но няма да ми кажете?

— Казах, че не мога да ви помогна.

— Какво не е наред в това село, Кларис? Какво се опитват да скрият всички?

— Направих всичко, което можах. — Тя тръсна глава, изправи се и се отправи към вратата. Там се спря и ме погледна тъжно. — Понякога е по-добре нещата да се оставят такива, каквито са. Понякога има причини за съществуването на тайни.

Гледах я как се отдалечава по коридора.

— Кларис...

Тя се обърна и каза само две думи:

— На север. — Плачеше. — Бог да ви е на помощ — добави. —
Ще се моля за душата ви.

После изчезна надолу по стълбите.

За първи път изпитах страх.

Пет минути по-късно излязох от хотела. По време на разходките си към местата, рисувани от Ван Дорн, винаги бях избирал най-лесните пътища — на изток, запад и юг. Всеки път, когато бях питал за отдалечените, обточени с дървета хълмове на север, селяните ми бяха отговаряли, че в тази посока няма нищо интересно, нищо, свързано с Ван Дорн. „А какво ще кажете за кипарисите в котловината?“ — бях настоявал аз. „Сред тези хълмове няма никакви кипариси, само маслинови дръвчета“ — бяха ми отговаряли. Но сега знаех.

Ла Верж беше разположено в южния край на продълговата долина, обградена със стръмни скали от изток и запад. Наех кола. Оставяйки облак прах зад себе си, натиснах педала на газта и се отправих на север към бързо уголемяващите се хълмове. Дърветата, които бях виждал от селото, наистина бяха маслинови. Но оловносивите скали сред тях бяха същите като в картината на Ван Дорн. Карак бързо по пътя, виещ се нагоре между хълмовете. На върха намерих тясна площадка, където паркирах и изскочих от колата. Но в каква посока да поема? Импулсивно избрах лявата и забързах между скалите и дърветата.

Сега решението не ми изглежда толкова произволно. Склоновете вляво бяха по-драматични, по-привлекателни от естетическа гледна точка. Пейзажът беше по-суров. От него се излъчваше по-голяма наситеност и плътност. Като в творбата на Ван Дорн.

Инстинктът ми ме пришпори напред. Стигнах до хълмовете в пет и петнайсет. Времето мистериозно се свиваше. Веднага след това часовникът ми показваше седем и десет. Слънцето пламтеше в алено, спускайки се към стръмните склонове. Продължих да търся, като оставих да ме води гротескният пейзаж. Хребетите и проломите образуваха нещо като лабиринт, всяка тяхна извивка или препречваше, или освобождаваше пътя, контролирайки моята посока. Заобикалях канари, спусках се по обрасли с трънливи храсти склонове, без да обръщам внимание на съдраните места по ризата ми и кръвта, която течеше от одрасканите ми ръце. Накрая спрях на ръба на една урва.

Изпълваха я кипариси, а не маслинови дървчета. Сред тях стърчаха заоблени скали и образуваха пещера.

Склонът беше стръмен. Заобиколих трънливите храсти, без да обръщам внимание на парещите убождания. Заоблените скали ме водеха надолу. Потиснах опасенията си, обхванат от нетърпение да стигна до дъното.

Тази урва, този дол, пълен с кипариси и скали, тази обрасла с тръни пещера беше изобразена не само в картината на Ван Дорн, но и в платната, рисувани от Майърс. С какво това място ги бе поразило толкова много?

Отговорът дойде бързо като самия въпрос. Чух, преди да видя, макар че „чух“ не изразява най-точно усещанията ми. Звукът беше толкова слаб и остър, почти отвъд границите на човешкия слух. Отначало си помислих, че наблизо има гнездо на оси. Почувствах едва доловимо трептене в иначе неподвижния въздух. Усетих гъдел в ушите, смъдене по кожата. Звукът в действителност се състоеше от много звукове, всичките еднакви, сливащи се, като колективното жужене на рояк насекоми. Но беше пронизителен. Не точно жужене, а по-скоро далечен хор от писъци и вопли.

Свъсих вежди и направих още една крачка към кипарисите. Смъденето по кожата ми се засили. Звънтежът в ушите ми стана толкова дразнещ, че обхванах с две ръце главата си. Приблжих достатъчно, за да надзърна между дърветата и онова, което видях с ужасяваща яснота ме хвърли в паника. Задъхан, отстъпих назад. Но не навреме. Онова, което се изстреля откъм дърветата, беше твърде малко и бързо, за да успея да го идентифицирам.

То се заби в дясното ми око. Болката бе толкова силна, сякаш нажежен до бяло връх на игла бе пронизал ретината ми и бе прорязал мозъка ми. Притиснах окото си с дясната ръка и изкрещях.

Продължих да отстъпвам, препъвайки се, агонията увеличаваше паниката ми. Но острата пареща болка се засилваше, бушуваше в главата ми. Колената ми се подгънаха. Съзнанието ми се замъгли. Строполих се на склона.

Минаваше полунощ, когато успях да се добера до селото. Въпреки че окото ми вече не пареше, паниката ми бе неопишуема. Все още зашеметен от загубата на съзнание, аз опитах да се овладеея, когато

влязох в клиниката и попитах къде живее Кларис. Обясних, че ме е поканила на гости. Сънливата санитарка се намръщи, но ми каза. Карах безразсъдно към къщата ѝ, която се намираше на пет преки оттам.

Вътре светеше. Почуках. Тя не ми отговори. Почуках по-силно, по-нетърпеливо. Най-после видях една сянка. Когато вратата се отвори, аз се втурнах във всекидневната. Едва забелязах пенъора, който Кларис пристегна около тялото си, или отворената врата на спалнята, където една уплашена жена се изправи в леглото, притискайки чаршафа към гърдите си, после скочи бързо и затръшна вратата.

— Какво правиш тук, по дяволите? — попита Кларис. — Не съм те поканила да влезеш! Не съм...

Събрах сили да отговоря.

— Нямам време да ти обяснявам. Ужасен съм. Нуждая се от помощта ти.

Тя пристегна още повече пенъора си.

— Бях ужилен. Мисля, че съм заразен. Помогни ми да спра онова, което е в мен. Антибиотици. Противоотрова. Каквото се сетиш. Може да е вирус, може да са гъбички. Може би действа като бактерия.

— *Какво се случи?*

— Казах ти, няма време. Щях да потърся помощ в клиниката, но те нямаше да разберат. Щяха да си помислят, че съм загубил разсъдъка си като Майърс. Трябва да ме заведеш там. Трябва да се увериш, че съм инжектиран с колкото се може повече лекарства, които може би ще успеят да унищожат това нещо.

Паниката в гласа ми надви съмненията ѝ.

— Ще се облека колкото може по-бързо.

По пътя към клиниката ѝ описах какво се бе случило. Веднага щом пристигнахме, Кларис се обади по телефона на лекаря. Докато чакахме, тя ми капна дезинфекциращи капки в окото, даде ми и нещо против бързо увеличаващото ми се главоболие. Докторът се появи и сънливото изражение на лицето му се смени с тревога, като видя колко бях зле. Както бях предположил, той реагира така, сякаш съм изпаднал в нервна криза. Изкрещях му да изпълни молбата ми и да ме натъпче с антибиотици. Кларис се увери, че не ми беше дал само успокоителни.

Той използва всички съвместими комбинации. Ако смятах, че ще помогнат, щях да глътна и изпражнения.

Онова, което видях сред кипарисите, бяха малки зейнали усти и миниатюрни сгърчени телца, толкова малки и замаскирани като тези от картините на Ван Дорн. Сега знам, че той не бе налагал своето безумно възприятие за реалността. В крайна сметка Ван Дорн не беше импресионист. Или поне не в „Кипариси в долината“. Убеден съм, че това е била първата картина, която е нарисувал, след като мозъкът му е бил заразен. Той буквално бе изобразил онова, което бе видял по време на една от разходките си. По-късно, когато инфекцията се разраснала, е виждал зейналите усти и сгърчените тела като пелена, покриваща всичко, което е гледал. В този смисъл Ван Дорн не е бил импресионист. За него зейналите усти и сгърчените тела *са присъствали* във всички по-сетнешни сцени. В пределите на зараzenia си мозък той е рисувал онова, което *е било* реалност за него. Изкуството му е било реалистично.

Знам това, повярвайте ми. Защото лекарствата не помогнаха. Мозъкът ми е болен като този на Ван Дорн... Или на Майърс. Опитвах се да разбера защо не са се паникьосали, когато са били ужилени, защо не са се втурнали към болница, където да обяснят на някой лекар какво се е случило. Заключениеето ми е, че Ван Дорн толкова отчаяно е търсел творческо прозрение, което да оживи картините му, че с радост е търпял мъките. А Майърс толкова отчаяно се е опитвал за разбере Ван Дорн, че когато е бил ужилен, доброволно е поел риска да се идентифицира още повече с него, докато накрая, и то твърде късно, е осъзнал грешката си.

Оранжевото е за болката, синьото за безумието. Колко вярно. Онова, което бе заразило мозъка ми, бе нарушило и цветовете ми възприятия. Все повече и повече оранжевото и синьото вземат надмощие над другите цветове, които знам, че съществуват. Нямам избор. Виждам малко по-различно. В картините ми преобладават оранжевото и синьото.

Моите картини. Разгадах и още една мистерия. Винаги се бях чудил как Ван Дорн е бил така внезапно завладян от такава творческа енергия, че е нарисувал трийсет и осем шедьовъра за една година. Сега знам отговора. Онова, което е в главата ми — зейналите усти и

сгърчените тела, оранжевото на болката и синьото на безумието, — предизвиква в мен такова напрежение и такова главоболие, че опитвах всичко, за да ги намаля, да ги премахна. Преминах от кодеин на деморол, а после на морфин. Всяко от тези успокоителни помагаше известно време, но не напълно. След това научих какво е разбрал Ван Дорн и какво се е опитал да направи Майърс. Като рисуаш болката си, ти някак я прогонваш от себе си. За известно време. И тогава рисуаш все повече и по-бързо. Всичко, за да облекчиш страданието си. Но Майърс не беше художник. Болестта е нямала изход и е достигнала до крайната си фаза само за няколко седмици вместо за година, както е било при Ван Дорн.

Обаче аз съм художник — или се надявах, че съм. Притежавах техника без въображение. Сега, Бог да ми е на помощ, имам въображение. Първо нарисувах кипарисите и тяхната тайна. Получи се това, което очаквах — имитация на оригинала на Ван Дорн. Но аз не искам да страдам безцелно. Съвсем ясно си спомням пейзажите от Средния Запад, които бях рисувал в академията. Онзи с гористите хълмове на Айова. Опитът да бъдеш наблюдател те кара да усещаш плодородието на почвата. Навремето резултатите бяха като ерзац на картините на Уайът. Но сега вече не е така. Двайсетте платна, които отдавна съм завършил, не са и версии на Ван Дорновите. Те са мои собствени творения. Уникални. Комбинация от болестта и опита ми. Подпомогнат от силната си памет, нарисувах реката, която тече през Айова Сити. В синьо. Нарисувах нивите с царевица, които покриват огромната хълмиста местност отвъд града. В оранжево. Нарисувах моето детство. Моята младост. Заедно с изключителното си откритие, скрито в тях. Грозотата, спотаена в красотата. Ужасът, който гризе мозъка ми.

Най-накрая Кларис ми разказа местната легенда. През Средновековието, когато било основано селището Ла Верж, от небето долетял метеор. Светлината му прорязала тъмнината. Метеорът паднал върху хълмовете на север отгук. Изригнали пламъци. Дърветата изгорели. Било късно през нощта. Малко селяни го видели. Мястото на удара било твърде далеч от свидетелите на явлението, за да се втурнат през нощта да видят кратера. На сутринта димът се бил разнесъл. Пламъците били угаснали. И въпреки че малцината свидетели се

опитали да открият метеора, липсата на пътищата, които сега съществуват, затруднила дотам тяхното търсене през непроходимите хълмове, че те се обезкуражили. Няколко от тях обаче продължили упорито. И една съвсем малка част от тези, които завършили успешно търсенето, се завърнали, олюлявайки се в селото, като бръщолевели нещо за болки в главата и малки зейнали усти. Те чертаели с пръчки безумни картини в прахта и накрая си изболи очите. През вековете, както се говори в легендата, подобни самоосакатявания се случвали винаги, когато от онези хълмове се завърнел някой търсач на кратера. Неизвестното плашело хората. Хълмовете, придобили зловредна сила, станали табу. Нито един селянин, тогава или сега, не ходел на онова място, където „божият жезъл бил докоснал земята“. Поетично описание на адския метеорен удар. Ла Верж.

Аз не правя очевидния извод, че метеорът е донесъл спори, които са се размножили в кратера, превърнал се в дол, обрасъл постепенно с кипариси. Не, за мен метеорът бе причината, а не резултатът. Видях пещерата сред кипарисите, а от нея малки усти и сгърчени тела, приличащи на насекоми — о, как стенеха! — бълваха нещо. Те се вкопчваха в листата на кипарисите, размахваха страдалчески ръце, падаха обратно и веднага биваха замествени от други бълващи изтерзани души.

Да. Души. Защото метеорът, продължавам да твърдя това, беше само причината. За мен резултатът беше отварянето на ада. Малките стенещи усти са прокълнатите, какъвто съм и аз. Отчаяно искащ да оцелее, да се измъкне от най-последния затвор, когото наричаме ад, обезумелият грешник нанася удар. Той прободе окото ми и прониза мозъка ми — входът към моята душа. Моята душа. Тя бере. Полагам огромни усилия да изчистя гнойта.

Говоря. Това някак помага. Кларис записва думите ми, докато любовницата ѝ разтрива раменете ми.

Картините ми са блестящи. Ще бъда признат за гений, както винаги съм мечтал.

На такава цена.

Главоболието ми се засилва. Оранжевото е по-ярко. Синьото — по-тревно.

Правя всичко възможно. Мъча се да бъда по-силен от Майърс, чиято издържливост продължи само няколко седмици. Ван Дорн е

устоял една година. Може би гениалността е сила.

Мозъкът ми се подува. Заплашва да разцепи черепа ми. Разпукването на зейналите усти.

Болките в главата! Казвам си да бъда силен! Още един ден. Още един порив да завърша още една картина.

Острият край на четката за рисуване ме подканва. Всичко, с което да изрежа парещата болка в мозъка ми, да понижа очите си, за да намеря екстаза на облекчението. Но трябва да издържа.

На масата, близо до лявата ми ръка, ножицата чака.

Но не днес. Не и утре.

Ще надмина Ван Дорн.

[1] Френско бяло вино. — Б.пр. ↑

[2] Нюъл Конвърс Уайът (1802–1945) — американски художник и илюстратор. — Б.пр. ↑

[3] Разклонена като двурога вила пръчка. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.